

FIATAL SZLOVÉN KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA I.
(1990–2005)

„Estére mi visszatérünk”¹

*„A zöld mezőn és a
szürke égbolton virul az én legtitkosabb
virágom. Így kellene viselkednie
minden fiatal szlovén költőnek,
mert ha nem, e században egyszerűen egyiküknek se lesz
esélye.”²*

Tomaž Šalamunnak ezt a figyelmeztetését mintha megértette volna az elkövetkező fiatal nemzedék, és 2003-ban ez a kivirulás meg is történt, hiszen ekkor adták ki *A fiatal szlovén költészet antológiáját*. Tudatosan is a *fiatal költészet* megnevezést használták, hiszen ez alatt a kifejezés alatt nem a költők fiatalságát értették, hanem a költészetét, mely valójában nem is 1990-től, Szlovénia függetlenné válásának az évétől számítható. Nehéz is lenne ezeket a fogalmakat évszámok közé szorítani vagy azt állítani, hogy ez vagy az az évszám valamiféle választóvonal lenne. Csupán kézikönyvszerű segédeszköz akar lenni, útmutató, hogy mégis valahová el tudjuk helyezni az itt szereplő költőket.

A címszóban szereplő *fiatal* kifejezés gyakori alternatívája az *új* lehetne: *új szlovén költészet*, ha azokról a költőkről lenne szó, akik a 90-es években és később léptek színre, és arról lehetne felismerni őket, hogy kollektívek és a régi alternatívái lennének, elsősorban az őket megelőző 80-as évek nemzedékének. Az egyik konkrét nehézség az lehetne velük kapcsolatosan, hogy a 80-as évek költői az „*elvezett*”, „*köztes*” nemzedék új korszakát képviselték: a háború utáni *sötét modernistákat* és *fiatalabb ludisták* hagyományát, másrészt pedig saját maguk másságának a kihívása közt egyensúlyoztak. Az 1982-ben megjelent *Fiatalok költői almanachja*, amely a 80-as évek valamiféle új költői hangjának az előrejelzője volt, valójában tényleg egy almanach volt, évkönyv, újság, tizenegy egyén emlékkönyve, melyeket egybeköt a történelmi egzisztenciájuk időkoordinátája és ugyanezen könyv címlapja. Nem pedig valami-

¹ Az írás bővebb változata a Spanyolnátha művészeti hálótermében www.spanyolnatha.hu/szlovén_atplanta) jelent meg 2005. május 27-én

² Tomaž Šalamun: Gabona (Žito, in: Balada za Metko Krašovec, 1981)

féle felismerhető rokoni szálak vagy programszerű kapcsolat, mint ez pl. az avantgardisták esetében jól kivehető.

Ilyen értelemben a *fiatal szlovén költészet* nem nevezhető *újnak*, ha újdonságot keresnénk a már kanonizált, jelentős visszhangot kiváltó szerzőknél, korukból vagy akár az elmúlt tíz év szlovén költészetéből. Edvard Kocbek, Dane Zajc, Gregor Strniša, Tomaž Šalamun és Jure Detela, hogy csak a jelentősebb neveket említsük³, gyakori dialogizáló partnerei voltak a fiatal 90-es évek költőinek. És itt van egy jelentős hasonlóság a 80-as évek költőivel kapcsolatosan, vagyis hogy nem utasítják el elődeiket, hanem ez egy párbeszédesebb koprodukció; nem a hagyományok radikális kitörése, hanem saját világuk tapogatódzva való megalkotása; nem egy gondtalan gesztus, amely maga előtt mindent lerombol, hogy annak tiszta alapjaira saját eredetiségük mellésobrát helyezze, hanem egy tiszteletszerű utazás az elődök világába. Ez a hagyomány valamiképpen egyfajta szövetség, amely megakadályozza a hagyománytól való radikális elszakadást.

A dolgok ilyen állása emlékezetünkbe idézi a posztmodernizmus „*vissza a múltba*” elnevezésű vesszőparipáját. Ugyanis ha a 80-as évek költésze a posztmodernizmusnak erre vagy arra a jelszavára esküdött fel, mert nem kínálkozott jobb megoldás, ami segítette volna saját identitásukat felállítani, akkor a 90-es évekéről elmondhatjuk, hogy ebből a diskurzusból sok mindent bensőségessé tett. De egyfajta módosításokkal, ami annak a következménye volt, hogy a posztmodernizmusról való beszélgetés már nem volt modern, inkább az irodalomkritikusok sajátossága lett, és az esszéírás tárgya; ugyanakkor pedig az is igaz, hogy a meta-literális viták többnyire még mindig a posztmodern dekonstrukció széles horizontján belül zajlanak, ami azt jelenti, hogy futtában kell létrejönniük a saját gondolati örökségük és kollektív emlékezetük vízióinak a darabkáiból. Ám akárhogy is nézzük, a fiatal szlovén költészet története nem a posztmodernizmus története, hanem inkább egy olyasfajta történet, hogy miként lehetne megőrizni a „*költői szubsztanciát*” azok után is, hogy több oldalról és különféle szinteken volt veszélyeztetve. A saját poétikusságukért folytatott küzdelemtől tanúskodnak az itt szereplő versek, saját autentikusságuk miértjéért és hogyanjáért éppen egy közmondásszerűen nem-autentikus századában.

Az 1991-es év Szlovéniának meghozta a függetlenséget, és másodsorban, a kulturális életben pedig négy kis kötetet – „formálisan” tekintve a nemzeti kultúra velejébe, valójában pedig a társadalmi érdeklődés periferiájában maradvá. Ezek voltak azok az első kötetek, melyekkel a fiatal szlovén költészet

³ A következő helyeken angol nyelven részletesebb információhoz lehet jutni a szlovén költészetrel kapcsolatosan: http://www.lyrikline.org/sl/list_languages.aspx#sl (slovensčina) <http://slovenia.poetryinternational.org/> <http://www.ned.univie.ac.at/lic/>

kapui feltárultak: *Szutra* (*Sutre*, Uroš Zupan), *Levél és álom* (*List in sen*, Vid Snoj), *Szív címer* (*Srčni grb*, Brane Senegačnik) és *A delfin fénye* (*Luč delfina*, Miklavž Komelj).

Peter Semolič (1967) első kötete, a *Tamariszkusz*, 1991-ben jelent meg, mint a fent említett költők első kötetei, jelenleg hat kötet szerzője, az ő „*fejlődése*”, amennyiben ez arányban áll a kötetek kiadásának a sorrendjével, pedig nem volt lineáris, érett korszaka igazában a 90-es évek vége felé kezdődött el. Uroš Zupannál a 90-es évek elején a költészetnek egy olyan bemutatkozásával találkoztunk, amelynek a „*szív alkímiájává*” kellene válnia, Semolič egyik verse *Az út kérdései* (*Vprašanja poti*) című kötetében pedig ezzel a sorral zárul: „*verseim a szív etimológiái*”. Ez még nem jelenti azt, hogy Semolič elsősorban lírikus költő lenne; jöllehet a *lírikusság* a verseinek az egyik fő jellemvonása, de diszkréten uralva vannak és reflexív módon fölé vannak rendelve, néha a narratív struktúra segítségével, melyet itt-ott megszakít az egzisztencia közvetlen nyelve. Az emocionális alapzat, melyre az ő költészete helyezkedik, a melankólia, másrészt pedig a lehetőség elvesztéséről szóló rettenetes tudat – elvesztése annak, amit valójában sohasem bírtál igazán.

„Mintha saját törzsemből elűztek volna
a totális szabadság terébe.”

– ezeket a verssorokat, melyek *Šalamun* „*törzsem látványa*” meguntságának a parafrázisa, megtalálhatjuk az *Isztriai költőknek* című versben a *Ház szavakból* kötetben (1996). A Šalamunnal való dialogizálás egyben a tőle való elfordulást is jelenti; Šalamun költészetének a szubjektuma *Póker* kötetében a szabadság szubjektuma: a terület, ahova bevándorol, a megkülönböztetés területe. A *Póker* programszerű szava így szól:

„Világom az éles peremek világa lesz.
Kegyetlen és örök.”

Semolič perspektívája pedig az aktívból passzívba fordul át; nem a költői Énről van itt szó, aki maga és törzse közé egy erőteljes vonalat húzna, hanem aki hagyta magát elűzetni. És egy másik neve ennek az önkéntes elűzetésnek, ami első látásra paradox, a „*totális szabadság területe*”. A szabadságé, amelynek rettenetes totalitása a hagyománytól való különbségben áll. Egy másik fiatal szlovén költő, Matjaž Pikaló egyik verse kéréssel fejeződött be:

„Add meg nekem, Istenem, hogy sohase száradjon ki a nyelvem”.

Semolič sokatmondó *Felfedezés* című versének végén pedig ez áll:

„Egy meglepő felfedezés miatt vagyok teljesen ellágyulva.
Térdre esek, mint Santa Mariában a tengerészek.
Előttem egy új világrész hever: tiszta öröme a nyelvnek.”

A beszéd és a nyelv tiszta öröme. Igen, de azon a horizonton, amelyet a krízis horizontjának nevezhetnénk. Az idő megtapasztalásának síkján, a létnek ezen az a priori formájában, az idő azon tudatáról van itt szó, mint a fejlődés nélküli spirálé, mely előbb-utóbb visszajut a kezdethez, ami azt jelenti, hogy a radikális kilépés és átlépés lehetetlenségének a megtapasztalásáról van itt szó. Ez nem is lehet véletlenszerű, hogy találunk nála olyan verseket, melyek formájukat tekintve imádságok, de ennél sokkal több is. Az „*életem harmincadik évében hálát adok neked, Uram*” kezdő verssora pedig így végződik:

„Hála legyen neked, Uram, ezekért és azokért az ajándékokért, melyek életemnek értelmet és versemnek tartalmat ajándékoznak.
Hála legyen neked azért a boldog látogatási óráért és a kicsinyke hitért az én hitetlen szívemben.”

Taja Kramberger⁴ (1970) költészetének a tétje azonban egészen más:

„mily magasra felkap engem a mágnesség, kimondhatatlan a gyönyör érzete a nyeregben, amikor a szavak sörényébe kapaszkodom és úgy szédülök, mintha oroszlánugrást végzett volna a világegyetem”.

(*Marcipán*)

A mágnesség, a gyönyör érzete, a szavak sörénye: mindezek a költőnő *módszerei* a szavak és a dolgok egybekapcsolásánál. Néhányszor šalamuni dikcióval; a kimeríthetetlen, „felszabadított” nyelv és képmások forrásáról van itt szó, amelyek valójában a költői Én illuminációi, az ő utazása a valós vagy kitalált földrajzi vagy időbeli tájakra. Az egyik versében a *Megszólal a tenger* (1999) című kötetből az alábbi megfogalmazásra is rábukkanhatunk:

„És most; a metafizikáért folytatott harc: bevégezve!”

Ez a posztmetafizikus ellen-metafizikussági irányultságnak az alapja – messziről Uroš Zupanra emlékeztet, csak hogy nyelvileg még inkább megfélekezhetlenebb és tematikailag „spontánabb” – T. Krambergernél az Én metafizikája: az önmagával telített Éné, amely saját képmásaival, a helyszín és a kontextus hirtelen váltakozásával, ugyanakkor lökészerű fordulataival és néha bőbeszédűségével lakja be *saját világát*. Mindaz, ami megtörténik, a világ. Véli ő. Ellenben ennek a világnak a határai határtalanok. És ez a határtalanság feltehetőleg veszélyes határrá válhat a költőnő költői jövőjét tekintve.

A létezés elviselhetőségével kapcsolatos kérdéseket vetette fel, rövid, reflexív költészetében, csak „per negationem”, a kilencvenes évek első felében

⁴ http://www.inaplo.hu/na/2004_09/032.htm

Jurij Hudolin (1973). Az első, bestiális fázisa után, melyben az „*esztelen parasztok röheje*” uralkodott, a költő, legkifejezettebben a *Beszél a nő* (2001) című kötetében és a későbbi, a folyóiratokban megjelent verseivel mutatta meg, hogy vannak benne emberi vonások is. Az elsődleges bestialitás, amely időnként kapcsolatban állt Dane Zajc (1929) költészetének barátságatlan háziállataival és úgy általában „a negatív totál” radikalizmusával, intimebb történetekhez vonult vissza. Most már nem az apoteózis csak-őrültségéről van itt szó, hanem egy másfajta, kevésbé hangos, nem utolsó sorban az élet értelmének teljességében szemlélve mindezt, egy ösztönzőbb őrültségről:

„Tiszta szerelem,
mély, őrült és egyértelmű.”

Meta Kušar⁵ (1952), aki a korához képest szintén későn jelent meg a költészet színterén, mégis a fiatalok közé lehet sorolni⁶, hiszen csak 1993-ban jelent meg első kötete *Madeira* címmel. Már régóta próbálkozott verskiadással, amit nem a minőség hiánya akadályozott meg, hiszen amint angol és olasz fordításban is megjelentek kötetei, egyből felfigyeltek rá a külföldi kritikusok. Egyébként csak az ő köteteire jellemző, hogy versei mindig kétnyelvű kiadásban jelennek meg, melyek kötési formája esztétikailag is dicséretre méltók, és egyből felkeltik a figyelmet. Verseire jellemző az érzéki és érzelmi asszociációk lírai áramlásának sajátos élménye. Kifejezőmódja pedig a sorok jelentésének és hangzásának rendjében egy éles vágás felé törekszik. Versei rövidék, képmások koncentrátumai, a tudat felvillanásaiból keletkezettek, melyek emlékeztetnek az aforizmákra, melyekben az intim világ ismeretét kapcsolja össze a természettel, kozmosszal, történelemmel, idővel és mitológiával, valamint annak képi jelentőségével, emellett pedig a költészeti alkotás kérdéseivel. A költőnő nem ijed meg gondolatainak befejezetlenségeitől, és mintha nyitott szeretne maradni az előreláthatatlanságra, a sötétség és világosság titokzatosságára, a fehérség jelentésére, a madarak szimbolikus repülésére, a szív, a kő, az irány hangsúlyozott jelentéstartalmára, melyek a lélekben tükrözik vissza a szépségüket.

Verseinek tematikája az intim reflexióktól a lét kérdéseinek feltárása felé halad, a szépség és összhang utáni emberi vágyakozásnak a megsejtése felé, a nyelv és a végzet összekapcsolása felé, az értékes örökség és otthoniasság felé, melyek nem hagyják magukat kiűzetni az emlékekből és az álmokból (2004-ben megjelent kötete is Ljubljanához kötődik). Kifejezései gyakran szinte az asszociációk enigmatikusságába vannak becsomagolva, de olyan gondolatokat közölnek, melyek mély nyomokat hagynak maguk után: „*Tudni, hogy soha*

⁵ <http://slovenia.poetryinternational.org/>

⁶ Meta Kušar a forrásul felhasznált antológiában nem szerepelt.

semmi sincs elveszve.” Verssorainak sűrített ritmusába, melyet az elvágások, a hirtelen erőteljes megszakítások jellemeznek („Verssorral a keresztveződés közepébe”), ezek a fogalmak közötti gondolati kapcsolatok pillanatában megnyílnak, s a versekbe befészkelni magát a bölcsesség és nem utolsósorban egy lázadó hangulat.

Primož Čučnik (1971) első kötetét (*Két tél*) 1999-ben adta ki. Egyik első verseinek a verssora így hangzik: „*egyedül kell kiszívnod a metafizikus hamut*”. Ennek a kötetnek pedig az utolsó verse, feltehetőleg nem véletlenül, arról beszél, hogy „*az ég hallgat*” (ami talán Josip Murn 1879–1901 hallgatag horizontja lehetne?). Vagy pedig hogy nincs már semmiféle „*metafizikus csapda*”. A költészet, ahogy azt Čučnik értelmezi, valójában eléggé szoros kapcsolatban van a „metafizikával”: jóllehet pontosabb, benső költészeti tematizációját annak, hogy mi a metafizika, itt (hasonlóan, mint Zupannál, Krambergernél és másoknál) nem fogjuk megtalálni. A költészet és a gondolkodás összekapcsolását Čučniknál úgy is lehetne megfogalmazni, mint a megszólaltatás stratégiáját, amely szeretné az egzisztencia közvetlen, érzelmi fájdalmát a „metafizika végének” a felismerésével továbbfejleszteni. Nem véletlen van innen a „*kiűzetés fájdalma*”, „*a világ szenvedése*” vagy – kissé önironikusan, ami nem rossz – „*az én költészeti szomorúságom*”. A dolgok ilyen állása egyrészt elősegíti a költészet programszerű formulációját, amelyet zavar nélkül beleírhatnánk a költészeti bölcsesség enciklopédiájába; a *Mérték* című vers utolsó soráról van szó (*Két tél*), amely így hangzik:

„A nyelv érintésévé válni,
a néma ajkak
égboltján.”

Čučnik adui, általánosságban véve, elsősorban azoknak a verseinek a kezében van, melyek a személyes tapasztalat és az események igazságának a vázát alkotják, az ő emlékezetén keresztül átszűrve. Itt nem az apológia csupán-személyességéről van szó, hiszen Čučnik költői szövegei ugyanakkor minden irányba nyitottak; ami pedig a költészet dialogizálását illeti, mindekelőtt lengyel és észak-amerikai költők ellen van. Ez is lehetne az egyik Čučnik későbbi kritikai irányultságának a forrása a szlovén *sötét modernizmus*, vagyis azon szerzők ellen, akiket egyik verse, *Ritmus a kézben* (2002), a szerző második kötete, „*pesszimista látású*” költőknek nevez:

„akik mindig arra figyelmeztetnek téged, hogy meg kell halni,
és hogy a világ kegyetlen, mintha nélkülük ezt
nem is tudnám”.

Hogy a humor megfelelő gyógyszerre válhat az újkori gonosz idők számára, sajátosan bizonyítja *Az amerikai verssor története*⁷ jellegzetes című verse. Ez a cím azért jellegzetes, mert közvetetten tanúskodik a fiatal szlovén költészet jelentős művének megváltozott érdeklődési területéről, amely áttekintés tekintete nélkül tekint át a pocsolyán. És ez nemcsak a költészet felé (az „alapító” Whitmantól W. C. Williamson át egészen Ashberyig, O’Hareig, Kochig, Schuylerig stb.), hanem a zene felé és a klasszikus popkultúra – az csak első látásra tűnik paradoxnak – teljes összessége felé is. Egy fenoménről van itt szó, amelyet – most nem lenne teljesen szerencsés eltekinteni a költő pattogó verssorai miatt, amellyel végződik az említett *amerikai* vers:

„ezen a helyen
nem tudjuk bővebben megtárgyalni mert nincs elég
időnk jó hogy eljöttetek legközelebb újra találkozunk”.

Lucija Stupica (1971) költészete nem a Kétségekről szól, a kétségről, mint költészete létének az egyik módszeréről, ellenben aránylag többször. Az ő kötetét *Homlok a napon* (2000), amely pontosan a századforduló töréspontján áll, az új intimizmus jelzőjével illethetnénk: azért *új*, mert az úgynevezett elsődleges lírikusság önelégültségét, ami azt jelenti, hogy a biztos életbe vetett megelégedettség saját – persze hogy eléggé nemes – fájdalmát kultivációval bővíti ki, és nem utolsósorban a nyelven túli műfajok felé kacsingat. A költőnő költészeti szövegei annál inkább megszólítják az olvasót, minél kevesebb bennük az absztrakt esztétizmus sűrűsége, melyek talán, ha perspektívájában kissé lendületbe jönne, elnyomhatná biztosan a merész metaforák nyilvánvaló lehetőségét és a benső költői fabulációt.

Tomislav Vrečar (1976) esetében minden nap egy olyan nap, amelyet mint „*harmincéves géniusz*” él át, ha kölcsönvesszük (önironikus) egyik verseskötetének a címét: *Amikor minden megvalósulhatna, dugába dől* (2003). Egy másik versében pedig így szól:

„szabadságot öntök magamba
mintha nyelném a forrást
mindent szabad, ahol semmit se lehet”.
(*Mi marad nekem*)

Mindent szabad, ahol semmit se lehet: ez a dolgok pontos meghatározója, ahogy azt a tapasztalat súgja neki, amely 1997-ben sűrűsödött Vrečar kötetébe, melynek eléggé szókimondó címe van: *A punk még nem vacak*. A

⁷ <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=641>
<http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=463>
http://www.inaplo.hu/na/2004_09/036.htm

kritikus „elkötelezettség”, amelybe Vrečar ereszkedik, más mint az általános humanizmusa ennek vagy annak a költőnek, konkrétabb. Alá van támasztva a személyes élettapasztalat igazságával, az úgynevezett szocializációval is (és úgy általában véve a normalitás patológiájával), mindenekeelőtt pedig a szinkópált, első látásra durva, faragatlan beszédbe van helyezve. Ez pedig komikus hatást eredményez, a (kis)polgár fülében pedig ellenállást és viszolygást:

„SzloVénusz, miért vagy xenofób,
hát nem látod, ahogy eltűnik fajod,
hájpacni és saját magad megszállottja
maradsz monoton és kisszámú
igazi büszkeség nélkül,
átbámulsz a szomszéd kertjébe
attól való félelmedben, hogy ott az van,
ami itt nincs.”

Vrečar közvetlenségét összehasonlítva, mely lehetővé teszi, hogy, amennyire ez lehetséges, eljusson a *társadalom marginarizációjának* a szaváig, szembehelyezkedik Jure Jakob (1977) első kötete, a *Három állomás* (2003) feltehetőleg az egyik dzsókere a „legfiatalabb fiatal” szlovén költészetnek – azoknak a szerzőknek, akik 2000 után léptek színre – szubtilisebben, az „urbanisztikus” költészet szószólója lehet talán konzervatívabb lapokkal: egy sajátos hangulatú költészetről van itt szó, a nyugalom költészetéről, amikor a szerelmespár történetét beszéli el, valamiféle kiegyensúlyozottságról szól. De csak első látásra: a dramatikusan tónusok a nyelv mögé vannak rejtve, a hallgatásba és elhalkulásba vannak helyezve, amelyek diszkréten vannak elhintve verseinek a szövegeiben: ezek többet mondanak, mint amit kimondanak. *Senki sincs már rajtunk kívül* az egyik versének a címe, amely szinte döcögve fejeződik be: „és mi ketten se lélegzünk már”.

*

„mihez kezdek egyáltalán itt?
A spanyolfal méhéből felém nevet a csend”.

Ezeknek a verssoroknak nem Jure Jakob a szerzője, hanem Uroš Zupan. Első kötete bevezető versének végén állnak. Ennek a két elsőkötetesnek a tizenkét éve közt eltelt időszak – Zupan *Szutrák* (1991) és Jakob *Három állomása* (2003) közt – ugyanakkor története a fiatal szlovén költészetnek is az 1990 és 2005 közötti időszakban. A tapasztalat, az, amelyről és amiből beszél a *tegnapi és mai (köztes)* állomáson, alapjában véve egyforma. De mégis – az elejétől a végéig és egyre tovább – különbözőek.

„Kinek beszélni, amikor senki sincsen már rajtunk kívül –
és mi ketten se lélegzünk már?”

Hogyan beszéljünk a hallgatás – bár jóllehet nevetve – horizontján?

A fiatal szlovén költészet 1990–2005 alcímét Jure Jakobtól kölcsönözte, a Disznóvágás című versének utolsó sorából. Hadd legyen tehát ennek az antológiának a kezdete: *Estére mi visszatérünk*. De ez még nem minden: estére mi visszatérünk, mikor ismét leszáll az éjjel.

A bevezetőt írta és M. Kos könyve alapján fordította LUKÁCS Zsolt

Felfedezés

Teljesen el vagyok lágyulva. Ám nem a tenger közelsége miatt.
Most már kontrollálni tudom az ámbra illatába való feloldódásomat.
Teljesen el vagyok lágyulva, mondom. Ám nem a szerelemtől.
Harmincévesen talán már meg tudom szelídíteni! Többé-kevésbé.

Teljesen el vagyok lágyulva. De nem a fájdalomtól. Ismerem
a fájdalmat. Mellkasomból kivágták a bőrömet, dobhoz kellett.
És vele, állítják, a korai halált is.
Teljesen el vagyok lágyulva. De nem a szomorúság lágyít el.

Fészket raknak a fecskék a balkonom fölé!
Teljesen el vagyok lágyulva, ismétlem. Ám nem a betegség miatt.
Hiszen még javában tart a nyár és virulok, mint a makk.

Egy meglepő felfedezés miatt vagyok teljesen ellágyulva.
Térdre esek, mint Santa Mariában a tengerészek.
Előttem egy új világrész hever: tiszta öröme a nyelvnék.

Cím nélkül

életem harmincadik évében hálát adok neked, Uram,
az ajándékokért, melyet tőled kaptam:
a gyermekkor arany idejéért és a szerelem határtalan idejéért és
a szerény ajándékért, mely lehetővé teszi, hogy összeírjam őket.
Életem zenitjén hálát adok neked az őszi ködfelhők ideje alatt
eltöltött barjei emlékekért, a Piran feletti napnyugtáért
és Achill Islandon a szellőkért.
Hála neked minden versért is, melyeket kegyelmed folytán
felolvasnak és hallanak, minden vidékéért, melyet meglátogatni engedték
és minden képért, amiket ezeken a helyeken láttam, különösen
pedig Piera della Francesca *Születéséért*.
És hála neked a különleges hallásért, mely megőrzött a büszkeségtől,
hogy sohase eresztettem el a fülem mellett Platón lelkét, mely
az idő lombjai közt énekli: „És mi van aztán?”
És hála neked a barátokért, akik mellettem állnak, azoknak a

tajvani lánykáknak mosolyáért a Raspail bulváriján és
a nő szerelméért, amely az én szerelmem.
Hála legyen neked, Uram, ezekért és azokért az ajándékokért, melyek
életemnek értelmet és versemnek tartalmat ajándékoznak.
Hála legyen neked azért a boldog látogatási óráért és a kicsinyke hitért
az én hitetlen szívemben.

Lavrica, 1997. február 1.

Istenről

Azt hiszem, hogy Isten zöld,
és a fűvön hever.
Lepkék szállnak
a vállaira.

Azt hiszem, hogy Isten a világ
minden fűvében ott van.

Amikor mezítláb haladunk rajta át,
ez maga az imádság.

Szarvasok

S egy napon majd hagyom,
hogy szarvasok lefetyeljék a vérem,
hogy agancsos lények szedjék szét a tested,
hogy éles patáikkal
a hóval keverjenek össze téged.
Fagyos eső szemerkél majd csípőd csészéjébe,
amely hiába kéri majd a kegyelmet.
Egyetlen vadász se lesz.
Egyetlen lövés sem,
hogy megmentsen téged.
Teljesen egyedül heversz majd
a sötét fák csupasz lombozata alatt,
és nem két virág,
kebled lesz maga a vörös izzás.
A szarvascsorda pedig inni fogja.
És csak amikor már száraz zörrenéssel
hullnak le a szarvak a fagyott keblekre,

torkukkal majd lenyelnek,
és az orruk
lágy, mint a plüss, beszipantja az izzadság
akkor már csillogó jégkristályokba
fagyott szagát.

PETER SEMOLIČ (1967, Ljubljana) általános nyelvészetből és kulturális szociológiából diplomázott a ljubljanoi Bölcsészettudományi Karon. Önálló szabad művészként él. Az 1990-es évek utáni fiatal szlovén költészet egyik jelentősebb képviselője.

Verseskötetei: *Tamariska* (1991), *Bizánci rózsák* (1994), *Szó szavakból* (1996), *Körök a vízen* (2000), *Kérdések az útról* (2001), *Határ* (2002), *Barjai tüzek* (2004).

Bársonyindigó

I.

Az emberek, akik szeretkezni kívánnak velem –
a felolvasást követően: némelyek álmodozón zárkóztak,
mások hevesek, félig önkívületi állapotban vannak,
s a többiek a történelemnél is súlyosabbak, az első
lehetséges kiútra várnak, félrelökéssel,
mely az összeszedettségénél is lágyabb.

Az emberek, akik szeretkezni kívánnak velem,
mintha a versek felolvasása
prelúdium lenne valamilyen térségbe, melynek
hiánya át- meg átjárja őket. Ismeretlen felvillanás
a szem azon sarkában, ahová
bevésődik a vágy és a kortyolás, melynek
sosincs vége.

II.

Egy üres labdarúgópálya
Wilheringben: egy öreg sportkrónika
telefirkált lapja, tevékenységek nyomai
láthatóak a kopott, homokos foltokon,
tehát ott, ahol a gól utáni vágyak
a legintenzívebbek lehettek. Az egyetlen vágy:
a másik hálójának ölelésébe való lágy bebúvás.

III.

A régi, lengyel úton sétálgatok, melyet
hirtelen iskolások sportcsapata áraszt el,
és máris a sportcipők trappolása
siet az árnyas pocsolyák mellett el.

A Duna melletti régi, iskolai úton sétálgatok:
fel-alá járok
egy ideig az árral,
egy ideig az árral szemben,
az úton, melyet Miha jól ismer,
az úton, melyet Bracóval naponta
megismételünk egy másik folyó mellett,
a Ljubljanica közelében.

IV.

És az emberek, akik szeretkezni kívánnak velem,
egyből, a felolvasást követően; némelyek szerelemből
összegyűrtak, mások az ellenállás vásznából összevarrtak
és a többiek, akik csak elvannak, ezen az úton velem tartanak,
jóllehet csak a fordulópontban találkozik a pillantásunk,
melyen keresztül, mint egy világűr
látcsövén át, látszódik az imaginárius tartomány,
ahol testem örökre
belenyomódott egy bársonyos indigóba.

Hamlet spanyolcsizmái

A panaszok csak nem és nem akartak megragadni.
A szék ragyogott, ám Holannak ekkor még nem volt cipője,
hogyan eltávozhatott volna,
hogyan a zsír fájdalmas tömkelegét arrébb tolja.

Hamlet kobozta el azokat,
azon hosszú éjjelek alatt, melyek 1949-ben kezdődtek,
és még csak 1964-ben értek véget,
és magára
hagyta őt a diszsonancia elégikus szalonjában,
Közép-Európa rosszindulatú ráncában.

A prágai folyóvitrázs a Kampo felett még ma is
szemlélteti ezeket a képeket, a lombok
mintha még mindig azokat rágcsálnák, és szépen
lassan eregetnék a füstöt saját, réges-régen
megtömött, de az emlékezetnek sohasem
teljesen elszívott pipájából.

[Lehetséges cím]

A kimondott dolgok nyílegyenessége és a mérlegen levő nyelvecske.
A kommunikáció megszakad, eső nélkül sűrűlja fel
az eget, amikor levegőt vesz, és a kémények hosszú kígyó nyaka
kiontja szívét az égnek, a kobra tangójukat eltáncolják-e majd?

A lélegzet körgyűrűjében ujjenyomatomat felismeri.
Benne meztelenül megperdülünk, de még mindig
nem látja a gyújtópontot, nem tapintja ki a *flesh* ravaszát,
jöllehet éjjelente árapállyal hatol belém, zoommolással és félig bezárt
fényrekesszel, mely sötét titokzatossággal áldja meg fényét a testnek.

A halálnak nem engedélyezi, hogy azt – a közlekedési előírásokat kikerülve
és az útjelzők ellenére – jobboldalt, a gyorsító sávban kielőzzem,
ahova egyedül tér nyugovóra. És én: két frontot tartok egyszerre –
így élni egy folytonos huzatban szabályozni a hajózást.

Nem engedélyezem a halált ...

Az éjjel kicserél minket, a nappalnak egészséges ragyogást juttat. Kitörli
először az erdős, aztán a havas határt. Halkan sírsz, s az újszarvasünők
eltakarják tested, mert másként nem tudsz, állítod, mert másként nem
tudom, állítom, mintha idegen testen át hatolnék beléd. Lelkünk össze van
csomózva.

Közös korridorunk korrózióján állunk, mindegyik a saját egének rongyán
gyógyíthatatlan orfikus diagnózissal. Látsz-e még engem a fagyott
lavinán át, az első áruulás és kibékülés merev borostyánkőven át, még
elérheted kontúrjaimat, meggyújtod-e a tekintet gyújtózsínorjával?

Egyetlen mozdulattal még a versbe helyezhetsz engem, fenékgig kiihatod
haragod, feje tetejére fordíthatod a poharat, és aztán a test kemény,
elegáns fordulatával vissza nem térve elindulhatsz a fagyos éjbe,
ahol könnyeidet elásod, a pagináció ajtaján át egy újabb oldalra?

A nehezék, mely a nyelvet nyomja, megduzzad, és a teret lopja, amelyet
a test harcol ki magának. A költészet a szerelem amputációja.
Szeretkezés közben a tartalék protézisek csörömpölnek. Éppen az
hiányzik neki, amiről túl sokat nyilatkozott.

feledés

A szembogár üregében, ahol a tekintet áttetsző falán
a világ történése legelészik és vele
a rejtett dolgok transzparens világossága,
a titokzatosság intuíciója, a harmadik
sorba befogva,
ráhagyatkozik az emlékezet diktátumára.

[cím nélkül]

Új erőt gyűjteni,
a Mount Everest tetejére horizontálisan felmászni,
a kilégzés illatos alagútjában a lelket megfürdetni,
ez aztán lenne valami, még mondja,
és megfordul újra.

[cím nélkül]

Engedd le szemhéjad, kezdődik az előadás.
Ez már nem én vagyok, s te sem vagyok.
A kritérium rutinossá tesz, vagy pedig ereszkedj le a csúszdán.
A pillanatnyi szükségletek masniba kötnek minket.

TAJA KRAMBERGER (1970, Ljubljana) történelemből diplomázott a ljubljana-i Bölcsészettudományi Karon. Jelenleg kisdoktori képzést folytat ugyanebből a tárgyból.

Verseskötetei: *Marcipán* (1997), *Beszél a tenger* (1999), *Bársonyos indigó* (2004).

[cím nélkül]

fecske te aki átrepültél
a születés előtti állapot lényegébe
ne engedd felgyújtani a véred
idd ki azt
és az ablak előtt köpd ki
hogyan megtudjam ki vagyok
vajon üstökös álmokban
élek-e
vagyok vagy leszek vagy voltam
és hogy király-e a hazugság

[cím nélkül]

a felszín alatt jelen lévő
galaxis üreges otthontalansága
napról napra növekszik
és ingadozásom mérhetetlensége
egyre nagyobb
akárhova lépek
árnyam árnyékában élek
a felszínen
ahová az ösztön kényszerít
isten röhejének körébe

Anakonda

egy anakonda cariesét nyaltam
fizetségül elstutogott nekem egy történetet a végről
cariesének nedve
felhígította a gerincvelőm
ah még csak ekkor derült ki a történet
a temetőkről
ó anakonda te kígyó ne röhögj
életem története fölött

Vannak szörnyek

Vannak szörnyek a fekete erdőben vannak
van szájuk mint a feneketlen sötét üregeknek
vannak ők azok az éhes és szomjas szörnyek
vannak ők azok a telhetetlen röhögő lények
vannak és széttépnék majd amikor erre
egyáltalán nem is számítok

Kőként

Kőként figyelek
saját szakadékomba
kőként saját magamra
vadászok és sebzett vadállat vagyok
közben és bennem még csak
előző életek
fanyar üledéke van
kőként heverek koporsómban
saját kezemmel kivájtban

Itt az idő

Testvérek – siessetek csak a kötelekkel nyakra-főre
nehogy a zsinegeken túladjanak
a tengert kiitták a fák váza fuldokol
moslékba fulladt a nap
ne várjatok rá
aki várni fogja nem hal meg
ezért siessetek a nyak méretével
nehogy még elpasszolják a zsinegeket

Én

Metaforákban élek
számárkóró trófeájával a torkomban
a sötétben gargalizálok és kérem hadd
állna már meg a sziszifuszi szív
útra kész bőrdöngővel kérem a pogány istenséget
velem kérve-könyörögnek a kásás néember lények
egyre s egyre kérem és ontom fájdalmamat
az unokákra
s sziszifusz vérével szoptatom őket
és az irgalmat sohasem érem meg
megfulladok amikor semmisségem edénye
telve lesz

A születés körforgása

megvetően tekintek az álmaidra
ahogy árnyékom körül táncolnak
mit ér magunk felett rendelkezni
és faltól falig menekülni
röhögcséltek a csillagok
és ez az énem burjánzik
az égen
a kimondhatatlanság mentén bolyongok
és a mohó kozmosz
kettősségét keresem

[cím nélkül]

az éj örvényében fürdik A nappal
ez az út zsákutca
és ha úgy is fog tűnni
számodra hogy magadra lertél
megtudhatod mit is jelent
beképzelné a kötőmelékek születését
és utat kutatni a végtelen
reggel üres ölének
útjába

Születés

a végtelenségbe
mily szívesen elvinnélek
hogy megleld az elveszett fészket
a rejtőző nap
felolvadt nyomainak közelében
hogy felismerd álmaid
vakolata alatt mi van

Isten

belélegzi az eget
majd kilélegzi
és csak ezután
lélegzem be én
az ő fenségének
kedvét

[cím nélkül]

Kaligula fékeveszett szíve
lűktet benned mely Mars vörös
szemeit gyúrja
benned a vakmerőség végzetes

szenvedélyed ingerlékeny
te beteges, elítélt lény
benned gyűlölet él
a gyengeelméjű hitetlenek ellen

Akiket halálos ágyukon
hatalmukba kerít a rémület
és egyből kereszt-
tényekké lesznek

Rajtad múlik hogy sohasem
hunyd le a szemed és jól tudod
hogy a költészet a szégyenletes tévelygések
fogói közt tart téged

Szól a nő 3.

A babiloni toronyban
soha sincs időm,
úgy ahogy nagyapámnak
se volt, amikor tüzeltek
rája.

Ott szeretkeztem
első ízben egy mór
törzsbéli szépséggel, aki
elárulta nekem, hogy sohasem
leszek szolga, mert harcias
a lelkem.

Most már nem engednek
fel a toronyba, és két dolog
világos lett a számomra:
hogy a szenvedély nem metafizika,
és hogy mindent felteszek
az empirizmus lapjára.

JURIJ HUDOLIN (1973, Ljubljana) önálló szabad művész. A Beletrina Könyvkiadó munkatársa. A fiatal horvát költészet antológia összeállítója és fordítója, melyet idén adnak ki.

Verseskötetei: *Ha a hazugság Király* (1991), *Pogányisten és madárfarkaskígyó* (1992), *Bestiák* (1993), *Órjöngések* (1994), *Egy nyugtalan furcsa ember látomásai* (1998), *Beszél a nő* (2001).

1.

Szégyen és tragédia,
ahogy tönkremegy a fa.
Kedves mennyei madárkám!
Kilenc pár kar tol félre, és tart fogva.
Feldúl a múlt és újjáépít.
Láthatatlanságom biztos.
És az ünnep,
amely az első fénysugárba belecsúszik.
A magba. A fahéjba. A mézbe.
Az egész házba, és megáll a szemekben.
A tekintet öröklődik?
Mennyei madárka szárnyával.
A versben sincs másként.
A leveleket megújítja.
Ha nincsen, kileheled.
Te és a házak,
Trnovo és a paloták.
A folyó és a füzesben az éj.
Ó, ti zizegő csillagok. Érintsétek meg a szikéket,
hogy az élekből kék vatta süvítsen elő,
mely a halottakat gyógyítja.
Hogy elődjük legyen a gyerekeknek.
Szeretetet, mutatkozz meg!

38.

A vár alatti bodzás levegőben
ringatódzik a nap.
A szív támadásba vonul vissza.
Érzéki szavak oltalmazzák a boltozatokat és
a baldachinokat, éppen akkor, amikor civódó
arcok ugranak egyenest a hazába.
A fosztogatóknak fogalmuk sincs a szépségről,
hogy Isten vonalai sohasem egyenesek.

33.

A mélységet megérzi a nyelv.
A sötétséget a virágok.
Annak békéjét, mely nem táplál érdemeket.

Ha csak megszagolom az egységet,
eltávolítom a szerencsétlenséget.

32.

Aki felejt, az ír.
A leszűrt tejen felhalmozódik a várakozás.
Látom, mint csoportosítja a tejszín a nemzeteket,
jöllehet álmodoznak.
Csak az odaadó városok felé úszik be a testes lélek.
Az újjászületettek hordozzák,
de nem a völgyekbe,
ahová a fény sohasem árad.
Ahol vörös liliomok nem virulnak.
Az elővigyázatlan lények a hibásak,
hogy nem tudják a madarak,
mit is énekeljenek.

34.

Amikor megpirkad, a versek elhallgatnak.
Apróvá válik a város.
Az ambíciók rávetik magukat a smaragdokra,
akik képtelenek megérinteni a májusi harmatokat,
sem Jakob Schellt,
az ő gazdagságát és bőkezűségét,
sem a meggyilkolt paloták kozmogóniáját.
Semmit, ami zöld lenne.
A bánya egy nemesi kert alatt
aranyat görget, melyet meg se kovácsoltak.
A szétszórt elme feldúlja
a fehér ösvényeket és a derűs szavakat.
Az elkeseredettség megmérgezi a sírgödröket,
és végtelen mennyiségét a levegőnek.
A kicsiny oltáron majdnem kialszik egy lángocska.

65.

A századok és a formák elmerülnek.
Mi van a házzal,
melynek nincsen tenyere a világos könnyeknek?
Ahol a lélek nem fejleszti testét, a betűk is
elsápadnak a tekercegekben.
A vérünkben emberiek vagyunk, azért nem hatol belé
kevesebb, mint aminek meg kell történnie.
A tűz az tűz.
Dalol, mint a tűzvész.

25.

Csillagok zsúfolódnak a könnyekbe, és bepiszkítják a kabátot.
Mennyi csillag!
A Vár alatti álombéli kertben pislákolnak,
reggel tele tálcányit szedünk belőlük.
Áfonyává, öleléssé, buktává változnak,
poétikus porrá, mely a szenvedésre hull,
a tervekre és a zongorára.

Az egyik nap sokkal valóságosabb, mint a másik.

37.

Degeszre tömött, okoskodó pirókok himbálják magukat,
a gondok pedig felfalják a legszebb virágokat.
Másfajta versek növekszenek,
ha naponta figyelem a kertet.
Nagyon eltérőek.
A hangokat visszhanggal mérem, a kormányzati kabinetet is.
Ezért nem számlálom a juhokat, és keresem a pásztort.
A bazilika harangját szétolvasztja a nap.
Az ég dörög. A forró levegőben folyósok
remegnek. Ujjaim összeragadtak.
Az igazság pedig énekel, kelet felé hajolva, dalol.

55.

Hiányzanak belőlem a lehetséges, komikus szavak.
Amikor egymást nézzük a holddal,
amikor a virágokat figyelem,
közelemben nem merészkednek.
Napjaink Istenének van születésnapja.
Ilyen szavai vannak.
Van jövője, mely maga a jelen.
Van jelene, mely az örökkévalóság maga.

META KUŠAR (1952, Ljubljana) szlovén nyelvből és irodalomból diplomázott a ljubljana-i Bölcsészettudományi Karon. Forgatókönyvet ír filmekhez, és filmrendezéssel is foglalkozik, valamint újságírással, és költői esteket szervez. A Szlovén Írószövetség egyik elnökjelöltje volt. Amerikában és Olaszországban is elismert.

Verseskötetei: *Madeira* (1993), *Selyem és len* (1997), *Ljubljana* (2004).